BOLALARDA IJODIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH

Navoiy davlat universiteti

Maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim fakulteti, boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi 2-bosqich talabasi Sharipova Barfina

Anotatsiya (O‘zbekcha)

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijodiy fikrlashni rivojlantirish usullari tadqiq qilinadi. O‘yinlar, rasm chizish, hikoya tuzish va savol-javob mashqlari orqali bolalarning ijodiy qobiliyati oshiriladi. Maqola pedagogik metodlarni qo‘llashning samarali usullarini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: ijodiy fikrlash, boshlang‘ich ta’lim, bolalar rivoji, pedagogik usullar

Аннотация (Русский)

В данной статье исследуются методы развития творческого мышления у учеников начальной школы. Игры, рисование, составление рассказов и упражнения с вопросами помогают развивать творческие способности детей. Статья демонстрирует эффективные педагогические методы.

Ключевые слова: творческое мышление, начальное образование, развитие детей, педагогические методы

Abstract (English)

This article explores methods for developing creative thinking in primary school students. Games, drawing, storytelling, and question-and-answer exercises enhance children’s creative abilities. The article presents effective pedagogical methods.

Keywords: creative thinking, primary education, child development, pedagogical methods

«Ijod» so’zining lug’aviy ma’nosi: «yaratish», «yangilikni kashf etish» so’zlariga monand keladi. Bugungi toboro rivojlanib borayotgan axborot asrida ilmiy, uslubiy adabiyotlarda «ijod», «ijodkorlik» kabi atamalarni uchratib qolmoqdamiz. Bu atamalarning adabiyotlar sahifalarida paydo bo’lganligi bejiz emas. Kishilarda hususan bolalarda ilmiy, ijodiy faoliyat yuqori darajada o’z aksini ko’rsatmoqda. Ijodkorlik tadqiqotning yangi mavzusi emas. Insoniyat yaralibdiki, qobiliyatli insonlar har doim ajralib turgan. Inson qobiliyatlari muammosi har doim odamlarda katta qiziqish uyg'otdi. Biroq, ilgari jamiyatda odamlar ijodini o'zlashtirishga alohida ehtiyoj yo'q edi. Ilmiy-texnik taraqqiyot davridagi hayot tobora rang-barang va murakkablashmoqda. Va bu odamdan odatiy harakatlar, harakatchanlik, fikrlashning moslashuvchanligi, tezkor yo'nalishni hamda katta va kichik muammolarni echishga ijodiy yondoshishning yangi shartlariga moslashishni talab qiladi. Insonlar har xil sohalarda bir- biridan ilhomlanib yangidan yangi ijodiy faoliyat turlarini kashf qilishmoqda. Yaratilayatgan ijod namunalarining chek chegarasi yo’q. Agar deyarli barcha kasblarda aqliy mehnatning ulushi doimiy ravishda o'sib borishini va ijro etuvchi faoliyatning ortib borayotgan qismi mashinalarga o'tishini hisobga olsak, insonning ijodiy qobiliyatlari uning aql-

idrokining eng muhim qismi sifatida tan olinishi kerakligi va ularni rivojlantirishvazifasi zamonaviylikni tarbiyalashning eng muhim vazifalaridan biri ekanligi ayon bo'ladi.

Ijodiy mahorat - bu ma'lum bir ijodiy faoliyat turini muvaffaqiyatli amalga oshirish imkoniyatini belgilaydigan va uning samaradorligi darajasini belgilaydigan individual xususiyatlar majmui. Ular shaxsning bilimi, ko'nikma va malakalari bilan cheklanib qolmaydi. Ijodiy qobiliyatlar qiziqish, intilish va ijodga hissiy munosabat bilan namoyon bo'ladi, chunki ijodiy izlanishda bilim, mantiqiy va ijodiy fikrlash, tasavvur, mustaqillik va qat'iyatlilik darajasi va ma'lum bir sohada sub'ektiv ravishda yangilik yaratilishini ta'minlaydi.Bugungi kunda bolalar uchun ko’plab rivojlantiruvchi ta’limiy o‘yinchoqlarning yangi avlodlari yaratila boshlangani hech kimga sir emas. Qadimda o‘yinchoqlar asosan harakatli va tarbiyalovchi xususiyatlarga ega bo‘lgan bo‘lsa, endilikda rivojlantiruvchi ta’limiy o‘yinchoqlar avlodi rivojlandi va ota-onalarning, ta’lim xodimlarining ishonchiga kira oldi. Sababi rivojlantiruvchi ta’limiy o‘yinchoqlar bolaga kerakli ko‘nikmalarni o‘rgatishning ajoyib usuli.

Ijodiy fikrlash — bu yangi g‘oyalar yaratish va muammolarni noan’anaviy usulda hal qilish qobiliyatidir. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun ijodiy fikrlashni rivojlantirish muhimdir, chunki u ularning fikrlash doirasini kengaytiradi va shaxsiy qobiliyatlarini oshiradi. Ushbu maqolada ijodiy fikrlashni shakllantirish usullari va pedagogik tavsiyalar ko‘rib chiqiladi. Ijodiy fikrlash — bu yangi g‘oyalar va yechimlarni topish qobiliyati. Bolalar o‘yinlar, rasm chizish, hikoya tuzish va boshqa faoliyatlar orqali

ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Bu qobiliyat bolalarni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal qilishga va fantaziyasini kengaytirishga o‘rgatadi.

Pedagogik usullar

O‘yinlar: Masalan, bloklar bilan turli shakllar yasash yoki ssenariy bo‘yicha rol o‘yinlar bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi.

Rasm va qo‘l mehnati: Rasmlar chizish, kollaj tayyorlash, loy yoki qog‘ozdan figurkalar yasash bolalarning tasavvurini kengaytiradi.

Hikoya tuzish: Qisqa hikoyalar yozish yoki aytish bolalarni mustaqil fikrlashga rag‘batlantiradi.

Savol-javob mashqlari: “Agar shunday bo‘lsa, nima qilarding?” kabi savollar yangi g‘oyalar yaratishga undaydi.

Natijalar

Ijodiy mashg‘ulotlar orqali bolalar o‘z fikrlarini mustaqil ifoda qilishni o‘rganadi, mantiqiy tafakkur va tasavvurini rivojlantiradi, shuningdek, jamoa bilan ishlash ko‘nikmasini oshiradi. Pedagoglar bu usullardan foydalangan holda bolalarning qiziqishi va ishtiyoqini oshirishi mumkin.

Bolalar ijodkorligini oshirishning amaliy usullaridan samarali foydalanish ham

tarbiyachi-pedagoglar faoliyatining muhim Tomoni hisoblanadi. Jumladan:

1. Mustaqil fikrlashga undash: Bolalarga biror muammo yoki masala bo‘yicha o‘z

qarorini qabul qilish imkoniyatini berish.Masalan, uydagi bo‘sh joydan qanday qilib “kosmikkema” qilish haqida savol bering.

2. O‘yinlar ijodiy fikrlash kaliti hamdir. O‘yin bolalarning birinchi “tadqiqot maydoni”

bo‘lib, ular orqali atrof-muhitni o‘rganadi, yangi qoidalarni o‘zlashtiradi va fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Ayniqsa, ijodiy va interaktiv o‘yinlar bolaning tasavvurini kengaytiradi.Bolalarni yoshiga moslab òyinlar tanlanadi.

3. O‘yin va fantaziya muhitini yaratish.

Fantaziya va xayol jarayonlari orqali bolalar ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ijodiy

va konstruktorlik o‘yinlarida amalga oshadi. Fantaziya bolalarga cheksiz imkoniyatlar olamini ochadi. Bola uchun hech qanday cheklovlar yo‘qligi uning tasavvur dunyosini boyitadi. Bolalarning fantastik fikrlarini qo‘llab-quvvatlash nafaqat ijodkorlikni rivojlantiradi,

balki ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi. Bolalar ijodiy fikrlashi uchunmaxsus muhit yaratish muhim.Bu muhitni yaratish uchun ota-inalaridan kòmak kutadi. Bu muhitda ular o‘z g‘oyalari bilan o‘rtoqlashib, o‘zlari uchun yangi narsalarni kashf etishadi bu yutuqlarini

ota onalar rağbatlantiradi. Fantaziya — bolalar dunyosining ajralmas qismi bo‘lib, ijodiy fikrlashni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Tasavvur yordamida bola yangi olamlar yaratadi, mavjud narsalarga boshqacha qarashni o‘rganadi va muammolarni noodatiy yondashuv orqali hal qilishni mashq qiladi.

Fantaziya bolaga shunchaki o‘yinchoq yoki hikoya yaratishdan tashqari, hayotda turli vaziyatlarni model qilish, analitik fikrlashni rivojlantirish va muammolarga ijodiy echim

topishda yordam beradi. Ertaklar tuzish, fantastik hikoyalar o‘ylab topish yoki "narsalarning

yangi shakli"ni chizish kabi oddiy mashg‘ulotlar orqali bola ijodkorlikka ilk qadamlarini

tashlaydi.Hamma narsa oddiylikdan boshlanadi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, o‘yin va fantaziya bolalarning ijodiy fikrlash

qobiliyatini rivojlantirishning asosiy kalitidir. Ular orqali bolalar dunyoni boshqacha ko‘rishni

o‘rganib, yangi g‘oyalar yaratadi va muammolarni ijodiy hal qilishni o‘zlashtiradi. Shuning

uchun bolalarga erkinlik berib, ularni qo‘llab-quvvatlash va ijodiy faoliyat uchun qulay muhit yaratish kelajakdagi muvaffaqiyatning eng yaxshi sarmoyasidir.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ta’limidagi eng muhim vazifalardan biridir. Pedagogik metodlardan samarali foydalanish orqali bolalar o‘z bilimini mustaqil ravishda shakllantira oladi, yangi g‘oyalar yaratishga o‘rganadi va muammolarni ijodiy usulda hal qilish qobiliyatini oshiradi.

Ijodiy mashg‘ulotlar bolalarda nafaqat fantaziya va tasavvur rivojlanishiga yordam beradi, balki ularni ijtimoiy jihatdan ham faollashtiradi. Masalan, jamoaviy o‘yinlar va guruh ishlari orqali bolalar o‘z fikrlarini boshqalar bilan baham ko‘rishni, muammolarni birgalikda hal qilishni va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishni o‘rganadi.

Shuningdek, ijodiy fikrlash bolalarning ruhiy rivojlanishi va o‘z-o‘zini ifoda qilish qobiliyatini ham yaxshilaydi. Rasm chizish, hikoya yaratish va qo‘l mehnati bilan

shug‘ullanish orqali ular nafaqat bilim olishadi, balki o‘z qobiliyatlarini kashf etadi va o‘ziga bo‘lgan ishonch ortadi.

Natijada, ijodiy fikrlashni rivojlantirish bolalarni kelajakda mustaqil fikrlovchi, ijodiy va ijtimoiy jihatdan faollashgan shaxs sifatida shakllantirishga yordam beradi. Pedagoglar va o‘qituvchilar bu jarayonda turli metod va vositalardan foydalangan holda bolalarning o‘sishini va intellektual rivojlanishini samarali ta’minlay oladi.

Foydalangan adabiyotlar

Ахметов Р. И. Начальная школа: теория и практика развития творческих способностей. — Москва, 2018.

Kamilov B. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijodiy fikrlashni shakllantirish metodlari. — Toshkent, 2021.

Johnson L. Creative Thinking in Primary Education: Methods and Approaches. — London, 2017.

Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. — Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.

Petrova S. V. Методы развития творческого мышления у младших школьников. — Санкт-Петербург, 2019